

Kecsmár Szilvia

Ahol a két magány összeér...

(Szentmártoni János *Szomjúság* című kötetéről)

„...két ember voltaképpen két kör, amely bizonyos részben közös halmazt képez. S ahol a két magány összeér, ott a közös élet. Minél nagyobb ez a halmaz, annál nagyobb a testi-lelki egyesülés. De mindig lesz olyan tartománya is az embernek, ahol csak maga van és az Isten.”

(*Szomjúság*, 183. oldal)

Szentmártoni János *Szomjúság* című kisregénye tulajdonképpen egy hétköznapi szerelem története: lángra lobban, kiteljesedik, hosszan parázslik, majd kihűl teljesen. A fiatal pár közös életének filmkockái úgy peregnek le előttük, hogy egészen a legvégéig rá sem döbbennek, minden történet az övék volt. Fotelből, kispadról, kocsmák mélyéről figyelték csak, hogyan élnek mások, és találgatták, nekik miképpen kellene.

Hiába várták, nem a másik fél adta a válaszokat az élet nagy kérdéseire, és a megfelelői kényszer szülte ábrándképektől sem lett nagyobb a halmaz, a két kör közös egésze. Sok évnek kellett még eltelnie, hogy a testi-lelki sérülések, frusztrációk, örökölt minták és a generációs tévutak okozta kétségbeesés mélyén rátaláljanak saját magukra. Ekkor ért véget közös történetük, és ezzel vette kezdetét a regény.

A szerelem történetét az asszonyá érett lány kérésére egy idős író meséli el, akit elbűvöl a nő, kíváncsivá tesz a nála hagyott sporttáska tartalma, és a mozaikdarabkákból és verssorokból kibontakozó költő, a férj alakja. Fejezetről fejezetre közeledik egymáshoz két történet. A szerelmet, az eltévelyedést és az útkeresést mindkét fél szemén keresztül láthatja az olvasó, betekintést nyerve az asszony és a férj lelkének önmarcangoló és reménykedő hullámzásaira egyaránt. Ugyanakkor az idős író múltjából is felsejlik egy-egy részlet, és lapenként fűzi mind szorosabbra a két történetet az egyre múló idő, hogy végül a Lány, szülei botladozásainak tanúja adjon választ a fennmaradó kérdésekre. Amire még lehet. Mert a regény elején megfogalmazott vágyból nem lesz valóság. Nem kerül elő a korábban eltűnt költő, csak a Lány beszámolója és a Prológus utal arra, hogy talán mindig is ott volt. Ott, mellettük.

A *Szomjúság* minden prózai eleme ellenére egy felkavaró költői játék. A szerző mondatai verssorokként lüktetnek, képei messze túlmutatnak a szerelmi történet ábrázolásán. Nincsenek nevek, hogy korlátokat szabjanak a regény hőseinek, kezdet és vég sincsen, ahogy az emlékfoszlányokból és papírfecnikből is töredékes az egész. A folyamatosan változó nézőpontok ciklikussága adja a történet valódi mélységeit. Fejezetről-fejezetre nyílnak meg az ajtók, kerülnek felszínre a titkok, és érti meg az olvasó a főhősök mozzgórugói mögött rejlő okokat: gyilkosság, öngyilkosság, anyátlan gyerekkor, ellentmondást nem tűrő apa, a rendszerváltás után támadt szabadság ijesztő határtalansága és a kibillent életek egy helyben toporgó kétségbeesése, rosszabb esetben, talajvesztett zuhanása. A regény valamennyi drámaisága ellenére sem mond le a reményről, és megadja a szereplőknek az esélyt a fejlődésre, a változásra.

Az olvasó tulajdonképpen a regény elején szembesül a szerelmi történet végével. „Már nem szeretem” (21. oldal) – szakad ki a lányból a fájdalmas felismerés. A kihűlt ágy dermesztő hidege mindkettejüket arcon csapja, ahogyan az olvasót is a különböző nézőpontok mozaikdarabkáit. Mert a párhuzamos igazságok nem egyszerre, hanem egymás után sejlének fel. Mintha egy másik kameraállásból is visszanézhető lenne a múlt,

de csak menet közben derül ki, hogy mégsem egyezik minden részlet. Nem az emlékek kopnak meg, vagy szorulnak kiegészítésre, hanem a másik nézőpont éles tisztánlátása az, ami nem engedi a könnyed ringatózást. Mert oldalanként egészül ki a történet, és írja felül egyik kép a másikat. Egy valami azonban az elejétől azonos: „... mindketten azt keresték egymásban, ami nem voltak. Ő azt szerette a feleségében, akivé válni akart – a Nő pedig benne azt, akinek elképzelte. [...] De egymást talán soha nem szerettek igazán. Mert nem ismerték azt, akit szeretni kellett volna.” (31. oldal)

A könyv borítóján megjelenő sporttáskának hatalmas súlya van, pedig elsöre egészen könnyűnek tűnik, ahogy elhagyatva hever a hideg padlón. Rejtett kincseiből lassan adagolja a keserű múltat. Az idős író, akinek az a feladat jutott, hogy elevenné tegyen egy rég kihűlt szerelmi történetet, eleinte nehezen boldogul. Különösen a férj, a költő portréja rajzolódik ki lassan. Az író mégis belemerül egészen, mert sejti, hogy ez most végre egy igazi történet, az, amire mindig is várt, miközben sztárok életét vetette papírra. És még valami hajtja, az életben maradás ösztöne: „ameddig írok, addig az életem is kitar.” (35. oldal)

Kérdések tucatjai merülnek fel. Mi az az ott-hon, és hol van egyáltalán? A nőnek sohasem jutott belőle, és habár vágyik rá, menekül is előle. A férfi hiába magyarázza neki, hogy előbb magában kell keresnie és megtalálnia azt. A nő „még elképzelnem sem eléggé bátor egy otthont, a falóra tiktakjával, a tűzhelyen sült hús illatával, a kertben rohangáló gyerekek látványával, egy férjjel, aki a legváratlanabb pillanatokban hátulról átöleli őt. S olyankor egy másodpercre behunyja a szemét a boldogságtól, mert olyan melegség biszergeti át tetőtől talpig, amely már nem éget ugyan, de életben tart.” (79. oldal) Háziasszony sem akar lenni, inkább múzsa, de férje költészetét nem ő ihleti. Kérhet-e feloldozást az egyik ember a másiktól múltbéli bűnei alól? „S benne akarja most tisztára mosni búzló lelkiismeretét?! Pont benne, akiben egy világ omlik ezáltal össze?” (59. oldal) – roppan össze a férj, amikor tudomására jut, hogy felesége mennyi férfinak adta oda magát előtte. Várhatja-e bárki, hogy a másik megvalósítsa helyette az álmait, és így azzá válhat, aki mindig is lenni szeretett volna? Hogyan, ha még azt sem tudják, kik is ők valójában? Pláne, hogy ki a másik. Hogyan is

tarthatnák meg a gyereket? Hiszen még ők is azok. Hogyne tartanák meg, ha már mindenki az ellenkezőjéről győzködi őket. Megosztható-e a magány? Még egy flamenco táncos is magára marad táncában, akárhányan nézik is.

A regény jóval több, mint egy szerelem meglevenedése. A kommunizmusban fogant, rendszerváltáskor bukducsoló generációnak is a története, amikor az embernek nincs hová hátra nézni, és nem tudja, merre van az előre. Mert nem volt, aki vezesse az úton vagy példát mutasson, bátorítsa. „Hová tűntek az apák? Miféle földet igazgatnak? Miben hittek, ha hittek egyáltalán? Csupán abban, amit két kezükkel összekapartak? A családjukban? A gyermekeikben? Abban, hogy a rendszer összedől? Netán abban, hogy sosem dől össze? [...] Biztrók pultján könnyökölve vagy füstös kártyacsaták szobáiban egy jobb világról ábrándoztak fehér atlétatrikóikban. [...] S miféle nemzedék nőtt fel közben kezük alatt a külkerületek útvesztőiben? [...] Hová tűntek az apák? [...] Akik, akárhogy is, biztos pontok voltak.” (94-95. oldal)

Az apák és gyermekeik között feszülő generációs feszültségeket tovább erősítette a rendszerváltás után hirtelen támadt nagy szabadság. Erre reflektál a *Kiadóban* című fejezet, ahol képletesen ugyan, de megütköznek apák és fiaik, és kölcsönösen számon kérik egymás mulasztásait:

„– ...Úgy csapódtunk bele a szabadságba, mint óceánba a repülő.

– Irigyellek érte. Nekünk nem jutott ki sok belőle.

– Irigyelhetsz is. A fuldoklásért. A kapálózásért. Hogy csak kapkodtuk a fejünket. A látszólagos idill börtönéből kizuhantunk a nagy semmibe. Élveztük, hogyne élveztük volna. Csak amikor meg akartunk kapaszkodni, hogy pihenjünk is, nem volt miben.” (102. oldal)

A fejezet kiszakítja az olvasót a történetből, mert hirtelen rádöbben, hogy egy készülő könyv kiadói munkálataiba csöppen, és a szerelmi szál, a két fiatal vergődése csak az idős író papírlapjain elevenedik meg. Másrészt, az író és a kiadóvezető vitája azokra a generációs frusztrációkra, kérdésekre, elindulásokra és megakadásokra mutat rá, amik a nő és a férfi életét is alakították. Mert minden egyéni történeten nyomot hagy a korszak, amelynek szülötte.

Folytatódik a se veled, se nélküled játék, a felálgolás, az izzás, a tervezgetés, ami zömmel aztán annyiban is marad. Persze, olykor egy közös-

nek hitt álmom valóra válik. Aztán, amint beköltöznek a saját lakásukba, és végre elkezdődik élni, jön a jeges rémület: „Tudták, hogy kimerültségük nem a költözködés fizikai fáradságából táplálkozik, hanem jóval mélyebbről. Az elmúlt hét év lelki viharai termelték hozzá az áramot, s a hosszú hányattatás üledéke az, amely tompán fénylő szemükre kirakódott. S még valami, amit akkor még nem mertek maguknak bevallani: a félelem. Félelem a közös jövőtől, amelynek alakítását végleg a kezükbe vehették.” (125. oldal)

Nem csupán távolodnak egymástól, de soha nem is jártak kéz a kézben. Elélnek egymás mellett. Segíteni próbálnak ugyan a másíknak, támasz lenni, csak épp nem a megfelelő eszközzel teszik mindezt. A férfinak a szavak jelentetik a létezés bizonyítékát. Nem tudja, hogyan kell szeretni, hogyan kell úgy szeretni, hogy a másik is érezze azt. Neki fontosabb, hogy megértsék. Míg a nő kinn, a világban él, ő saját gondolatainak börtönében. Ha jelen van, akkor sincs jelen. Élő-halottként hogyan is tudna szeretni? Amikor a nő és a lányuk hozzá bújnának, átölelnék, „csak a pusztaság semmit ölelnék” (130. oldal), és ennél még a hiánya is elviselhetőbb. A felszakadó kérdések árnyékot vetnek házasságkötésükre, nászútjukra, lányuk nevelésére. Élik egy átlagos család átlagos mindennapjait. A férj egyre ügyesebb, egyre jobban hozzászokik mindennapi kötelességeihez, a nő pedig mind nehezebben viseli ezt.

Lassan bontakoznak ki a múlt béklyóként rájuk nehezedő tragédiái, amelyeket feloldá-

ni képtelenek: a nő apja, aki számára csak egy igazság létezik, a sajátja, alkoholista anyja, aki a padlás sötétjében vet véget az életének, a férfi, aki még csak nyolcéves, amikor apja féltékenységből megöli az anyját, örökre megpecsételve fia sorsát. A férfi onnantól az életet „csak szemléli, de részt nem vesz benne, legfeljebb a mozdulatok, a kiejtett szavak szintjén. A valódi élete legbelül zajlik. A vasajtó mögött.” (168. oldal) És mikor merészkedik ki mögüle? Későn, túl későn. A nő akkorra már feladja, hogy várjon rá. Új kaland csábítja, noha a szerelem tüze soha többé nem perzseli úgy. A férfi? Eltűnik, nyoma vész. És a történet befejezés nélkül folytatódik tovább. Mert a nő keresi, visszavárja, éjszakánként a verseit olvassa. Lányuk csak azt szeretné tudni, él-e még.

Elkészül az idős író a könyvvel, a sporttáska legaljára ér. Még egy utolsó találkozás regénye főhősével, a „fénycsokor-asszonnyal”, és annak lányával. A kirakós kimaradt darabkái is helyükre kerülnek, hogy végül a naplemente fénysugarai simítsák le homlokukról a nyugtalanság ráncait. Szentmártoni János regényében lassan fedi fel a titkokat, noha az olvasó már az első fejezettől tudni vél mindent: egy szerelem véget ér. Pedig a két fiatal története egy egész generáció drámája. Ugyanakkor válasz is a feltett vagy sorok között megbúvó kérdésekre. Mert a hősök, ha túl későn is, de ráébrednek valódi önmagukra, és lefejtik róla felmenőik és nemzedékük bénító terheit.

(*Magyar Napló Kiadó, 2016*)